

ΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Δ.Π.ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Δ'.

ΑΘΗΝΑ, Κυριακή 24 του Δεκέβρι 1906

ΓΡΑΦΕΙΑ: Δρόμος Οικονόμου αριθ. 4 | ΑΡΙΘ. 227

ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΝΟ ΦΥΛΛΟ:

ΨΥΧΑΡΗΣ. Ἡ ἀρρωστη δούλα.— Ἀφιέρωμα καὶ γράμμα.

Μ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ. Τὸ γλωσσικὸ μας ζήτημα ἐπὶ Γερμανία.

ΑΡΤΩ ΠΡΟΓΓΑ. Γράμμα Χριστουγεννιάτικο (δῆγμα Φρανσουά Κομπέ).

ΗΛΙΑΣ ΒΟΥΤΙΕΡΙΔΗΣ. Ὁ Ἰσκιος τοῦ Πεθαμένου (τέλος).

Ν. ΒΕΗΣ. Νέα γράμματα καὶ τραγούδια τοῦ Σολωμοῦ.

Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ. Γλωσσολογικά.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Γ. Περγαλίου, Μ. Φιλήτας, Μήτσος Καλαμῆς.

Δ. Π. Τ. Φαινόμενα καὶ Ἠράματα. (Ὁ ἀγώνας τῆς «Δικαιοσύνης» — Στοιὺς ἀναγνώστες μας — Ἡ μίση τῆς «Ἀνρόπολης» — Τὸ βιβλίον τοῦ Σταύρου-Μάνια πού δὲ βλέπουνε . . .).

Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ—Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ —ΦΟΝΟΠΑΖΑΡΟ ΒΑΘΜΑΔΙΑΤΙΚΟ—ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΨΥΧΑΡΗΣ

Η ΑΡΡΩΣΤΗ ΔΟΥΛΑ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑ

στὸ φίλον μου τὸ γιατρόν Γ. ΣΙΩΤΗ

Ἀγαπητέ μου φίλε καὶ γιατρέ,

Μοῦ φαίνεται πὺς ἀρτό μου τὸ βιβλίον σου χρωστώ νὰ σοὺ τἀφιερῶσω. Εἴσουνε στὸ Παρίσι ὅταν τὸ γράφα· ἴσως καὶ νὰ θυμῶσαι τί σοὺ ἔλεγε, ἐνῶ τὸ γράφα, πὺς ἄλλο σκοπὸ δὲν εἶχα, παρὰ νὰ δηγηθῶ μιὰ ἱστορία πού νὰ εἶναι ἀληθινή. Δὲν ξέρω τί θὰ μοῦ ποῦνε· θὰ ποῦνε πὺς εἶμαι νατουραλιστῆς, ρεαλιστῆς, ζολίστας, φλομπεριστῆς, ἢ γκονκουρίστας· μερικοὶ πάλι θὰ ποῦνε πὺς εἶμαι ἰδεολόγος, συμβολιστῆς, καὶ ὅ τι βροῦνε. Μὴ σὲ κόφῃ ἐσένα καὶ μὴ γυρέβης νὰ τὰ συμβιάσῃς. Τίποτα δὲν εἶμαι. Κ' ἔτσι θαρρῶ πὺς πρέπει νὰ εἶναι κανεὶς, σὲ γράφει ρομάντζο, τίποτα—καὶ ὅλα μαζί. Δηλαδή, ἐ πρῶτος του, ὁ μόνος του σκοπὸς νὰ εἶναι ἡ ἀλήθεια, λοιπὸν καὶ νὰ σοὺ παρασταίνῃ τὴν ἀλήθεια, ὅποια καὶ ἔν εἶναι—τοῦ δ' νεῖρου ἢ τῆς ζωῆς, ἀπὸ τὸ πραγματικὸ παρμένῃ, ὡ μὴ, ξερὴ καὶ κρύα, ἢ ἀπὸ τὸν κόσμον τῆς φαντασίας, ἀλήθεια τῆς ψυχῆς ἢ τῆς καθημερινῆς μας τῆς πείρας—καὶ νὰ σοὺ τὴν παρασταίνῃ ὅπως τὸ θέλει καθε ἀλήθεια, ἐπειδὴ καθε ἀλήθεια, καὶ σ' ἀφτό συμφωνῇ μὲ τὴν τέχνη, ἔχει ἐκφραση δική της, πού ἀδύνατο νὰ τῆς τὴν ἀλλάξῃς. Κι ἀρὸς σοῦ μίλησα γιὰ ὄνειρο, νὰ μοῦ δώσῃς τὴν ἀδεια νὰ σοὺ ἀναφέρω καὶ Τὸνειρο τοῦ Γιαννίρη, τὸ προτιμημένο μου, τί νὰ σοὺ κάμω; Στὸνειρο τοῦ Γιαννίρη, τὸ φέρνει ἡ ἀ-

λήθεια τοῦ ρομάντζου ἐκείνου, ἐκείνης τῆς ιδέας, νὰ τὴν ἰδανικέψω, ἔν καὶ ψυχολόγησα πρόσωπα γνωστὰ, ζωντανὰ, μὲ τὴ χρονολογία του τὸ καθένα, μὰ σὲ ἀχρονολόγητη σειρά, ὅζω ἀπὸ τοὺς καιροὺς καὶ ὅζω ἀπὸ τοὺς τόπους. Στὴν «Ἀρρωστη δούλα», τὸ φέρνει ἡ ἀλήθεια νὰ τοποθετήσω, νὰ χρονολογήσω καὶ νὰ κριβολογήσω. Μὰ πάντα μου πᾶσκισα νὰ παραστήσω τὴν ἀλήθεια, τὴν ἰδίαν, ὅσο κ' ἰδίαν δὲ μοιάζει.

Ἄλλη καλλιτεχνικὴ ἀλήθεια εἶναι ὅμως πού τὸ ρομάντζο μεγάλους προλόγους δὲ θέλει, καὶ τὰ πολλὰ πού ἔχω νὰ σοὺ πῶ, πρέπει ἰδῶ νὰ σοὺ τὰ συντομίσω. Νὰ μὴν τὰ μασοῦλε, βγῇ καὶ νὰ κάμω ρομάντζο ἐπιστημονικόν. Ρομάντζα ἐπιστημονικά δὲν ἔχει. Ἐχει δηλαδή ρομάντζα ὅπου ὁ ρομαντζιέρος πῆγε καὶ ξεκαθάρισε βιβλία ἐπιστημονικά, ἐπειτα ὅσα ἔμεινε, σοὺ τὰ κουβαλεῖ στὸ βιβλίον του καὶ φαρδιά πλατιά σοὺ τὰ καταστρώνει, νὰ πορήσῃς μὲ τὴ σοφία του. Εἶναι ἀντιγραφή· ἐπιστήμη δὲν εἶναι. Ἡ ἐπιστήμη, ὅπως καὶ ἔν τὸ γυρίσῃς, βάση της ἔχει κάποια πρωτοτυπία· ἔρχεσαι καὶ μὰς λὲς πράγματα πού μοναχός σου τὰ παρατήρησες, μὰς βγάζεις ἐπὶ μέση κανένα ντοκουμέντο κινούριον. Τότες ἡ δούλειά σου καθαφτὸ ἐπιστημονική. Βρέθηκα σὲ περίστασι, σπαραχτικὴ καὶ ἰδιαιτέρα, ὅπου ἰδίαν ἡ ζωὴ μου ἔβαλε στὰ χέρια, πού νὰ πῆς, τὸ κινούριον τὸ ντοκουμέντο, καθὼς λέγαμε. Τὸ ντοκουμέντο ἔγινε βιβλίον. Παρατήρησα, παρακολούθησα μιὰ δεινὴ ἀρρώστια καὶ σοὺ τὴ δηγοῦμαι ὅπως τὴν παρατήρησα καὶ ὅπως ξετυλίχθηκε στὰ μάτια μου. Ἐννοεῖται πὺς ἄλλη ἀπαίτησις δὲν ἔχω. Μήτε γιατρός εἶμαι μήτε ἐπὶ τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην. Μὰ καθε ἀρρώστια εἶναι δρᾶμα μὲ δυὸ πρόσωπα, ὁ γιατρός ἀπὸ δῶ καὶ ἀπὸ καὶ ὁ ἄρρώστος. Τὶς ἀρρώστιας, ὡς τώρα, μὰς τὶς περιγράφανε οἱ γιατροὶ· καλὸ, ἴσως καὶ ὠφέλιμον, νὰ μὰς τὶς περιγράφουνε κ' οἱ ἄρρώστοι μιὰ φορὰ. Τὸν ἄρρώστο σπούδασα· γιὰ τὸν ἄρρώστο σοῦ μιλῶ. Ἰσως στὸ μεταξύ ἔτυχε νὰ δείξω καὶ σὲ τί σημεῖον βρίσκεται σήμερις ἡ ἰατρικὴ. Μαζὶ μὲ τὴν ψυχολογία τοῦ ἄρρώστου, βέβαια πὺς στὸ δῆγμα μου ψυχολογείται κάποτες καὶ ὁ γιατρός.

Εἶναι ὅμως καὶ ἀνεντίλεχτο πὺς μὲ ἀπλὸ ντοκουμέντο ἡ τέχνη δὲν τὰ βγάζει πέρα, ρομάντζο δὲ γίνεσαι. Λοιπὸν ἔβαλα καὶ μιὰ ὑφὴ, ἕνα πλέξιμον. Ἐσὺ ὁ γιατρός, σὺν ἀγαπᾷς, προσέχεις μόνον στὸ ντοκουμέντο, πού τὸ ξεχωρίζεις κάπως ἀπὸ τὴν σειρά τοῦ λόγου· ὁ γείτονάς σου πάλι, πού γιατρός δὲν εἶναι, ἀξάφνα μπορεῖ περισσότερο νὰ προσέξῃ στὸ δρᾶμα πού παίζεται, παρὰ στὸ ντοκουμέντο πού ξεδιπλώνεται ὁλόεν. Ντοκουμέντο καὶ δρᾶμα προσπάθησα νὰ τὰ κάμω ἕνα. Μὰ ἐγὼ νομίζω πὺς σ' ἕνα τέτοιο βιβλίον, ἔχει καὶ τὸ δρᾶμα κάποια σημασία ἐπιστημονική. Τί νὰ σοὺ τὰ ξηγῶ, ἀρὸς εἶσαι καὶ γιατρός καὶ ψυχολόγος; Μιὰ θερμοκρασία νόημα

δὲν ἔχει νόημα ἔχει, ὅζω ἀπὸ τὴν ἀρρώστια τὴν ἰδίαν, ἡ ψυχικὴ διάθεσις τοῦ ἄρρώστου, τὴ στιγμὴ πού θερμομετρήθηκε. Ἀδιάφορο δὲν εἶναι διόλου νὰ ξέρομε ἔν ὁ ἄρρώστος ἔχει φίλους, δικούς, συγγενήδες, ἔν εἶναι παραιτημένος ἢ ἔν ἀγαπιέται ἀπὸ τὸν τάδε ἢ τὸν τάδε.

Τὴν ἠθικὴ ἀτμόσφαιρα καὶ γὼ πᾶσκισα, ὅπως ὅπως καὶ μὲ τὰ δικαιώματα τῆς φαντασίας πού πλάθει, νὰ περεχύσω στὸ βιβλίον μου καὶ μ' ἀφτὴν νὰ τὸ λούσω. Θαρρῶ πὺς ὁ κύριος σκοπὸς σ' ἕνα ρομάντζο εἶναι νὰ ξετάσῃς κανένα αἶσθημα τοῦ ἀθρώπου, κανένα ψυχόρμητο ἀπὸ κείνα πού εἶναι πρωτογεννῆτά μας, πού εἶναι στοιχειώδη, ἡ ἀγάπη, τὸ μῖσος, ἡ ζούλια, ἡ φιλαργυρία ἢ ὅ τι θέλεις· ἐπειτα νὰ τὸ φέρῃς κάπως τὸ αἶσθημα ἐπὶ τὴν ἀκμὴ του, στάποκορύφωμά του, γιὰ νὰ καταλάβῃς, ἡ λογικὴ του ξετύλιξη ὡς πού φτανε κ' ἔτσι νὰ νοιώσῃς τὴν οὐσίαν του. Μαζὶ μὲ τὸ αἶσθημα γυρέβεις νὰ μελετήσῃς καὶ κανένα ζήτημα σπουδαῖον, ἀπὸ κείνα πού εἶναι ἡ ζωὴ μας, τοῦ ἀθρώπου ἡ ζωὴ κ' ἡ ζωὴ τῆς κοινωνίας. Στὸν Ἀντρέα τοῦ ρομάντζου μου ἴσως δῇς κάποια τάση προγονικὴ μας· πού δὲν παρατηρήθηκε ἀκόμη. Ὅσο γιὰ τὸ ζήτημα πού μελετιέται στὸ βιβλίον μου, ἀνάγκη καμιά νὰ σοὺ πῶ τί σπουδαῖον πού εἶναι, ἀρὸς εἶναι τὸ ζήτημα τῆς υγείας.

Ἐδῶ πρέπει νὰ τὰ βλέπουμε κατὰμματα ὅλα καὶ νὰ μὴν ντρεπούμαστε. Ὁ ἄρρώστος γιὰ ντροπὴν δὲν εἶναι· εἶναι γιὰ νὰ προδέβῃ κ' ἔχομε νὰ προδέψουμε, πολὺ πολὺ, ἐπὶ τὴν υγείαν καὶ σ' ὅ τι ἀρροᾷ τὴν υγείαν. Λένε πὺς μιὰ γυναίκα, μιὰ χωρικὴ πέθανε, γιὰτὶ δὲ θέλησε νὰ πῇ τοῦ γιατροῦ πὺς εἶχε ἀπόστημα στὸ στήθος, ὅχι νὰ τοῦ δείξῃ τὸ μέρος. Ἐνας δυτικὸς ἐπίσκοπος τὴν παῖνεσε μάλιστα γιὰ τὴν ἀρετὴν. Χωρὶς καὶ πολιτεῖες ἐπὶ τὴν πρόληψιν δὲν ξεχωρίζουνται. Κάποιος φίλος μου, ἐνῶ διώρθηνα πέρασι κατὶ ἀρροᾷ τῆς υγείας γιὰ τὸ διαγωνισμὸν τοῦ Νουμά, καθότανε πλάγι μου καὶ κοίταζε. Εἶδε τὴν φράσιν τὸ βυζὶ τῆς μάννας. Σκανταλιστήκε. Μὲ παρακάλεσε νὰ τὴν σβήσω. Κι ὡς τόσο τί πιὸ ἀγία στὸν κόσμον, τί πιὸ ἀγνὸ ἀπὸ τὸ βυζὶ τῆς μάννας, ἀπὸ τῆς γυναίκας τὸ βυζὶ; Θυμοῦμαι πὺς κάπου διάβασα ἕνα βιβλιαράκι καμωμένο ἀπὸ γνωστὸ χειροῦργο τοῦ Παρισιῦ. Ἐλεγε μέσα πὺς πρέπει νὰ βαστᾷ ἡ μάννα τὸ μωρὸ γιὰ νὰ τὸ πλένῃ, πὺς πρέπει νὰ καθίσῃ γιὰ νὰ τὸ βυζάξῃ. Ἐδῶ καὶ τὶς εἰκόνας, τὴ μάννα μὲ τὸ βυζὶ της. Τὸ βιβλιαράκι γραμμένο γιὰ κοριτσάκια δώδεκα χρονῶν ἐπὶ τὴν παρθενωγαγείαν! Σὰ γράφουνε τέτοια βιβλιαράκια κάμποσα γιὰ ὅλον μας τὸν ἀθρώπινον τὸν ὁργανισμό—βιβλιαράκια πού νὰ τὰ διαβάζουνε καὶ παιδιὰ καὶ γέροι—τότες θὰ ποῦμε πὺς γλύτωσε ἡ ἀθροπότητα.

Τὸ ζήτημα τῆς υγείας γιὰ ἕνα ἔθνος εἶναι ζήτημα ζωῆς. Δὲν πιστέβω νὰ τὸ κατάλαβε ὁ δάσκα-